GÜNCEL SOSYOLOJİ ÇALIŞMALARI

Editör

Doç. Dr. Ahmet FİDAN

Vizetek
Yayıncılık

GÜNCEL SOSYOLOJİ ÇALIŞMALARI

Editör

Doç. Dr. Ahmet FİDAN

Yazarlar

Ahmet FİDAN - Çetin YILMAZ - Evrim YILMAZ POLAT
Güher Ceylan KUŞOĞLU - Halime ÜNALDI GÖKALP - Hasan YAVUZER
Işıl AVŞAR ARIK - Orhan YILDIRIM - Talha TURHAN - Yasemin TARCAN
Yunus EROĞLU - Zeynep GÜNGÖR

E-ISBN: 978-625-382-544-7
DOI: 10.54637/vizetek.9786253825447

Copyright © Vizetek
Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketine aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.
Bu kitap, elektronik (e-kitap) formatlarında yayımlanmaktadır.
Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazar(lar)ına aittir.

Yayın Tasarımcısı / Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Kapak Tasarımı ve Mizanpaj: Ahmet TUNÇDEMİR
Baskı: Ankara | Ekim, 2026

Materyal Türü: Elektronik Kitap (Çevrim içi / Web tabanlı)
Elektronik Yayın Formatı: PDF
Elektronik Yayın Tipi: Adobe Ebook Reader

Vizetek
Yayıncılık

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

ÖN SÖZ

Toplum, durağan bir tasarımın aksine, sürekli değişen, yeni özelliklerle şekillendirilen ve her zaman yeniden oluşturulan dinamik bir mekanizmadır. İçinde bulunduğumuz çağda din, göç, dijitalleşme, küreselleşme, yapay zeka, yeni toplumsal hareketler, değişen aile, sağlık ve işsizlik ile çevre krizleri gibi olgular, sosyolojik tahayyülü her zamankinden daha kritik bir konuma getirmektedir. Güncel sosyoloji, sadece geçmişin teorilerini aktarmakla kalmayıp, bu hızlı dönüşümleri anlamlandırmak ve geleceğe dair analitik bir perspektif sunmak zorundadır. **"Güncel Sosyoloji Çalışmaları"** adlı eser, çağdaş toplum yapısını farkı boyutlarıyla ele almayı ve sosyoloji alanındaki güncel tartışmalara nitelikli bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. Kitap boyunca yer alan bölümler, çeşitli sosyolojik yaklaşımlarla toplumsal olayları, olguları ve birey-toplum ilişkisini güncel literatür ile saha gözlemleri ışığında incelemektedir. Ayrıca, bu kitap akademisyenlere, öğrencilere ve toplumsal dinamikleri merak eden tüm okurlara ilham vermeyi ve yeni araştırmalara kapı aralamayı da hedeflemektedir.

Güncel Sosyoloji Çalışmaları isimli bu eserde birbirinden kıymetli akademisyenler yapmış oldukları çok önemli araştırmalar ile katkılar sunmaktadır. Kitabın ilk bölümünde Ahmet Fidan "Dindarlık, Maneviyat ve Sağlık" adlı çalışmasında dindarlık ve maneviyat ilişkisini, günümüze kadar literatüre ışık tutmuş çalışmaları göz önünde bulundurarak ortaya koymaktadır. Bununla beraber, literatürde dindarlık ile beraber maneviyat faktörünün de sağlık üzerinde etkili olduğuna dair çalışmaların bulunmasına rağmen, gerekli ilgiyi görmediğini belirten Fidan'a göre bu ilişkinin de dindarlık faktörü kadar ele alınması gerekmektedir. Yazar, bölümünde, öncelikli olarak din ve sağlık ilişkisinin tarihsel sürecinin öneminin altını çizmiştir. Daha sonra ise kavramsal çerçeve dâhilinde önemli kavramları açıklamıştır. Çalışmanın ilerleyen bölümünde ise bu kavramlar çerçevesinde günümüze kadar ışık tutan çalışmaların bulgularını inceleyip bu bulguların önemini sonuca bağlamıştır.

Güncel Sosyoloji Çalışmaları kitabının ikinci bölümü Çetin Yılmaz'a ait "Neoliberal Yönetişim ve Performans Toplumunda Sendikal Kriz" başlıklı araştırmadır. Yılmaz'ın bu çalışması çağdaş kapitalizmde sendikal hareketin karşı karşıya olduğu yapısal krizin konjonktürel nedenlerden ziyade, küresel üretim rejiminin ve devletin yönetim aklının köklü dönüşümünden

kaynaklandığını incelemektedir. Çalışmada, 1970'lerden itibaren sermayenin mekânsal esneklik arayışları, ekonominin finansallaşması ve imalat sektörünün yerini parçalı hizmet ekonomisine bırakmasıyla derin bir çözülme sürecine girdiğini belirten Yılmaz, neoliberal yönetişim rasyonalitesinin ve "performans toplumunun" bireyleri "girişimci öznelere" dönüştürerek kolektif dayanışma bilincini nasıl tahrip ettiği Foucaultcu bir perspektifle ele almıştır. Yazar geleneksel sendikalizmin krizini aşmasının ancak yeni çalışma biçimlerine, demografik çeşitliliğe ve esnek örgütlenme modellerine uyum sağlayan kapsayıcı bir stratejik dönüşümle mümkün olabileceğini ortaya koymaktadır.

Güncel Sosyoloji Çalışmaları kitabının üçüncü bölümü Evrim Yılmaz Polat tarafından ele alınan “Etiketlerden Ajanlara: Hesaplamalı Sosyal Bilim Araştırmalarında Makine Öğrenimi ve Büyük Dil Modelleri” çalışmadır. Yılmaz Polat araştırmasında hesaplı sosyal bilim’de hesaplamalı yöntemlerin avantaj ve sınırlılıklarını değerlendirmekte ve klasik makine öğreniminden büyük dil modellerine (LLM) uzanan güncel yöntemleri alana yeni giren araştırmacılar için tanıtmaktadır. Bölüm ilk olarak, 2018 sonrasında platformların veri erişimini kısıtlamasıyla başlayan post-API çağını ve bu daralmaya yöntemsel yanıt olarak öne çıkan veri bağışı ile sentetik veri yaklaşımlarını ele almaktadır. Ardından kümeleme ve konu modelleme gibi denetimsiz teknikler ile denetimli metin sınıflandırma, Türkçe metinlere özgü ön işleme kararları ve doğrulama adımlarıyla birlikte açıklanmaktadır. Büyük dil modelleri ise üç kullanım üzerinden incelenmektedir: metin etiketleyici, sentetik katılımcı (silikon örneklem) ve ajan-tabanlı toplum simülasyonlarının bileşeni. Son olarak tekrarlanabilirlik, veri kirliliği ve sentetik katılımcıların konumu gibi etik ve epistemolojik sorunlar tartışılmaktadır. Yazar bu bölümde, bu araçların hesaplamalı yöntemlere erişimi kolaylaştırırken bulguların geçerliliğini denetlemeyi zorlaştırdığını savunmaktadır.

Kitabın dördüncü bölümünde Güher Ceylan Kuşoğlu’na ait olan “Aynı Güneşin Altında” çalışma yer almaktadır. Yazar bu çalışmasında güvencesiz turizm çalışanlarının aşırı sıcaklığı nasıl deneyimlediğini ve yönettiğini inceleyerek iklim değişikliğini iklim adaleti perspektifinden ele almaktadır. Antalya’daki sekiz otel çalışanıyla gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış, derinlemesine görüşmelere dayanan araştırma, artan sıcaklıkların gündelik çalışma koşullarını, bedensel maruziyeti ve risk algısını nasıl etkilediğini incelemektedir. Çalışma, düşük ücretli, güvencesiz ve çoğunlukla mevsimlik

çalışanlara odaklanırken yönetsel pozisyonları kapsam dışında bırakmakta; Antalya'yı küresel turizm, emek yoğun hizmet çalışması ve artan sıcaklık maruziyetinin kesişiminde iklim adaletsizliğinin yoğunlaştığı düğüm noktası olarak kavramsallaştırmaktadır. Bulgular, aşırı sıcaklığın büyük ölçüde bireyselleştirilmiş ve kaçınılmaz bir durum olarak çerçevelendiğini; çalışanların yapısal eşitsizliklere müdahale etme olanaklarının sınırlılığını yansıtan kişisel başa çıkma stratejilerine, dayanıklılığa ve sessizliğe başvurduklarını göstermektedir. Çalışma, iklim değişikliğinin otel mekânları içerisinde eşitsiz biçimde dağılan bedensel emek deneyimlerine nasıl dönüştüğünü ve misafir konforunun çalışanların refahının önüne nasıl geçirildiğini ortaya koymaktadır. Bölüm, çalışanların yaşantılarını merkeze alarak iklim adaleti ve emek çalışmaları alanlarına katkıda bulunmakta ve küresel turizmin yerel toplumsal maliyetlerine ilişkin önemli açılımlar sunmaktadır.

Güncel Sosyoloji Çalışmaları kitabının beşinci bölümü Halime Ünaldı Gökalp'a ait olan "Algoritmik Yönetim Çağında Oto-sömürü ve Çalışan Sessizliği" çalışmadan meydana gelmektedir. Ünaldı Gökalp'e göre dijitalleşme ve algoritmik yönetim biçimleri, modern çalışma yaşamının mekânsal ve zamansal sınırlarını ortadan kaldırarak özel alan ile kamusal alanı iç içe geçirmiştir. Uzaktan çalışma modelleri, akıllı telefonlar ve bildirim kültürü, geleneksel disiplin toplumlarının dışsal baskı mekanizmalarını dönüştürerek bireyin kendi kendisini 7/24 sömürdüğü yeni bir 'yorgunluk toplumu' rejimi yaratmıştır. Byung-Chul Han'ın performans öznesi ve oto-sömürü kavramsallaştırması ekseninde şekillenen yazarın bu çalışması; ev-ofis hattında mahremiyetin silinmesini, sürekli bağlantıda kalma zorunluluğunu ve dijital gözetimin psikolojik yansımalarını ele almaktadır. Yazarın çalışması genel olarak dijitalleşmenin vadettiği özgürlük söyleminin arkasındaki yapısal oto-sömürü mekanizmalarını deşifre etmeyi ve dinlenme/aylaklık hakkını (vita contemplativa) yeniden düşünmeyi amaçlamaktadır.

Kitabın altıncı bölümünde Hasan Yavuzer'in "Gündelik Hayat ve Din" başlıklı bölüm yer almaktadır. Yavuzer bu çalışmada gündelik hayat ve gündelik hayatın içerisinde önemli bir yeri olan din ile dini değer ve pratiklerin gündelik hayata etkileri üzerine odaklanmıştır. Çalışmada ailede, ekonomide, medyada, sağlıkta, ölüm ve ölümden sonraki hayatta, zamanın değerlendirilmesi ile bireysel ve toplumsal hayat gibi konularda din, dini

kurallar ve dini değerler üzerinde durulmuştur. Yavuzer gündelik hayatta dinin hem dünya hem de ahirete yönelik kurallarının bireysel ve toplumsal hayata önemli etkilerinin olduğunu tespit etmiştir. Bu tespitler örnekler ile ortaya konulmuştur.

Kitabın yedinci bölümünde Işıl Avşar Arık'ın "Afetler Bağlamında Yer duygusu, Yer Bağlılığı ve Sosyo-mekânsal Dayanıklılık" adlı bölüm bulunmaktadır. Çalışma afet bağlamında yer bağlılığı ile hareketlilik ve hareketsizlik arasındaki ilişkiyi literatür bulguları üzerinden incelemektedir. Avşar Arık gündelik yaşam, anılar, sosyal ilişkiler ve yere yüklenen kişisel ve kültürel anlamlar aracılığıyla gelişen yer bağlılığının, afet gibi yer değiştirmeyi zorunlu kılabilecek durumlarda farklı biçimlerde sınanabildiğini savunmaktadır. Yazar'a göre, afet sonrasında fiziksel yıkım, sosyal ağların kopması ve mekâna ilişkin anlamların değişmesi yer bağlılığında zayıflama, kopuş ve yabancılaşma yaratabilirken, sosyal ilişkiler, kültürel süreklilik ve güvenli yaşam koşulları yeniden bağlanmayı destekleyebilmektedir. Bundan dolayı afet sonrası insan-yer ilişkisi, bağlılığın sürmesi ya da kaybolması biçiminde ikili bir çerçeveyle açıklanamayacağını belirten Avşar Arık, afet sonrası yeniden yapılanma ve iyileşme süreçlerinde fiziksel koşulların yanı sıra insanların yerle kurdukları sosyal, duygusal ve kültürel bağların da dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Güncel Sosyoloji Çalışmaları kitabının sekizinci bölümünde Orhan Yıldırım'ın ele aldığı "Postmodern Zamanlarda Ailenin Dönüşen Halleri" başlıklı eser bulunmaktadır. Çalışma, Sanayi Devrimi'nden postmodern döneme uzanan süreçte aile kurumunun geçirdiği yapısal ve işlevsel dönüşümleri sosyolojik bir perspektifle incelemektedir. Yazar geleneksel tarım toplumlarındaki geniş aile yapısının sanayileşme, kentleşme ve modernleşmeyle birlikte nasıl esneserek çekirdek aileye evrildiğini tarihsel ve kuramsal bir arka planla ele alan metin, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri ışığında güncel demografik eğilimleri analiz etmektedir. Yıldırım geniş ailelerin oranının azaldığı, tek kişilik hanelerin ve boşanma oranlarının hızla tırmandığı, ilk evlenme yaşının ise yükseldiği, dolayısıyla evliliğin zorunlu bir statüden ziyade bireysel tatmin ve özerklik arayışına dönüştüğü ortaya koymuştur. Çalışma ayrıca postmodern dönemin getirdiği bireyselleşme ve akışkanlık olgusu neticesinde ortaya çıkan tek ebeveynli aileler, üvey aileler, resmi nikâhsız birlikte yaşam biçimleri ve eşcinsel birliktelikler gibi çoğulcu ve esnek alternatif aile formlarını tartışmaktadır.

Buna ek olarak, çalışma ailenin geleceğine dair radikal yok oluş iddialarına eleştirel bir gözle yaklaşarak ailenin tarihe karışmadığını, aksine postmodern bireyin esnek yaşam pratiklerine uyum sağlayarak çoğulcu bir nitelikte yeniden üretildiğini vurgulamaktadır.

Güncel Sosyoloji Çalışmaları kitabının dokuzuncu bölümünde Talha Turhan'a ait "Devlet Sosyolojisi Perspektifinden Suriye: İmparatorluk Bakiyesinden Devlet Çöküşüne ve Yeniden İnşaya" adlı çalışma yer almaktadır. Turhan araştırmasında Suriye'yi bir dış politika dosyası ya da kriz bölgesi olarak değil, devlet ile toplum arasındaki ilişkinin tarihsel olarak nasıl kurulduğunu inceleyen bir devlet sosyolojisi vakası olarak ele almaktadır. Yazar yöntem bakımından çalışmasında, ikincil kaynaklara ve devrim sonrası döneme ilişkin güncel akademik üretime dayanan tarihsel sosyolojik bir okumayı ele almaktadır. Çözümlemede Weber, Mann, Tilly, Jackson, Migdal ve Ayubi'nin kavramları, İbn Haldûn'un asabiyet çözümlemesi yanı sıra Türk sosyoloji geleneğinden Mardin, Türkdoğan, Taşdelen, Arslantürk ve Amman ile Vergin'in katkılarından da faydalanmıştır. Turhan Suriye'de devletleşme, kapasitenin doğrusal biçimde biriktiği bir süreç değil, zor aygıtı ile cemaat temelli dayanışma ağları arasındaki ilişkinin dışsal kısıtlar altında tekrar tekrar yeniden kurulduğu bir süreç olduğunu da savunmaktadır. Çalışmanın sonucunda dört önemli bulgunun ortaya konulduğunu belirten yazar, çalışmada bunları tek tek ele alarak konu ile ilgili önemli sonuçlara ulaşmıştır.

Kitabın onuncu bölümü Yasemin Tarcan tarafından yazılan "Çocuk Sosyolojisi Bağlamında Göç Olgusu: Kuramsal Bir Çerçeve" başlıklı çalışmadan oluşmaktadır. Günümüz sosyolojisinde en önemli konulardan olan göç olgusunu, Tarcan, çocuk ve göç ilişkisi perspektifinden ele alarak, çocuk sosyolojisinin kavramlarıyla yeniden düşünen kuramsal bir çerçeve önermektedir. Yazar çalışmasında önce göç kuramlarının çocuğa ne ölçüde yer açtığı tartışmaktadır. Ardından çocukluğun toplumsal inşası, yapısal konum ve kuşak düzeni, yorumlayıcı yeniden üretim ve ilişkisel eyleyicilik kavramları göç bağlamına taşınmaktadır. Yazar bölümün son kısmındaki çerçevede, Türkiye'nin dört göç deneyimini ortaya koymaktadır: Avrupa'ya yönelen emek göçü, kırdan kente göç, mevsimlik tarım göçü ve Suriye'den gelen zorunlu göç. Tarcan çalışmasının sonucunda göçmen çocukların deneyimlerinin hukuki statü ve hane ekonomisiyle, bunların yanında kuşaklar arası ilişkilerle biçimlendiğini gösterdiğini savunmaktadır.

Güncel Sosyoloji Çalışmaları kitabının on birinci bölümünde Yunus Eroğlu'ya ait "Dijital Sermayenin Hegemonyası: Popüler Kültürde Yeni Güç Biçimleri" başlığını taşımaktadır. Eroğlu'na göre dijitalleşme, popüler kültür, tuz ve eğlence alanına giren dijital sermaye parçaları, görünüşlük ve rıza üretimiyle iç içe geçmiş hegemonik bir yapı yapılandırılmıştır. Yazar buradan yola çıkarak çalışmasında, popüler çözümlü dijital çağda nasıl incelerken aynı zamanda onun maddi, sembolik ve ideolojik boyutlarını ele alarak kültür işini literatürüne özgün bir katkı sunmayı amaçlamıştır. Eroğlu'nun bölümü öncelikle, nasıl tanımlandığı ve bu tanımların ideolojik temellerini ele alarak, popüler ikili ilişkiler, kültür, kültür, gelenek ve kültürel olayların ele alınması yoluyla ele alınmaktadır. Bourdieu'nün sermaye kuramı değişikliklerinden ve Gramsci'nin hegemonya kuramından yola çıkan yazar, dijital sermayenin kültürel rızanın bir örgütlenme biçimi olduğunu ortaya koymaktadır. Son olarak çalışma, popüler çözümlemeyle birlikte yeni biçimler (kullanıcı tarafından üretilen içerik, platform ekonomisi, veri odaklı görünenlik rejimleri) eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmektedir.

Güncel Sosyoloji Çalışmaları kitabının son bölümü Zeynep Güngör'ün ele aldığı "Deprem Deneyiminin Duygular Sosyolojisi Perspektifinden İncelenmesi" başlıklı çalışmayı içermektedir. Bölüm deprem deneyiminin bireylerin duygusal dünyasında meydana getirdiği dönüşümü duygular sosyolojisi ve afet sosyolojisi perspektifinden incelemektedir. Güngör bu çalışmada deprem sonrasında ortaya çıkan duyguların tekil ve sabit tepkiler olmadığını; zaman içerisinde değişen, birbirine eklemlenen ve toplumsal ilişkiler ile kültürel anlam sistemleri aracılığıyla düzenlenen bir "duygusal repertuar" oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda deprem deneyiminin hangi duyguları ortaya çıkardığı, bu duyguların zaman içerisindeki seyri ve birbirleriyle ilişkisi, bireyler tarafından nasıl anlamlandırıldığı ve gündelik yaşam pratiklerini nasıl düzenlediği yazar tarafından ele alınmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desende gerçekleştirilen araştırmada veriler, 15 katılımcıyla gerçekleştirilen görüşmeler aracılığıyla elde edilmiştir. Katılımcı anlatıları üzerinden korku, kaygı, öfke, üzüntü ve empati gibi duyguların deneyimlenme, anlamlandırılma, ifade edilme ve gündelik davranışlara dönüşme biçimleri incelenmiştir. Bulgular, deprem deneyiminin yalnızca korku ve kaygı gibi duygular üretmediğini; öfke, üzüntü ve empati gibi farklı duyguların zaman içerisinde birbirine eklemlendiğini göstermektedir. Güngör, sonuç olarak

deprem sonrası duyguların, bireysel tepkilerin ötesinde toplumsal ilişkiler, kültürel anlamlandırmalar ve gündelik pratikler içerisinde şekillenen dinamik bir duygusal repertuar oluşturduğu sonucuna ulaşıldığını savunmuştur.

Sosyolojin önemli alt disiplinlerinden meydana gelen bu eser hem sosyolojiye hemde sosyoloji ile bağlantılı olarak diğer sosyal bilim dallarına merak duyan akademisyen, öğrenci ve diğer okurlar için önemli bir kaynaktır. Bu çalışmanın gerçekleşmesinde büyük emekleri olan Vizetek Yayınlarına ve çalışanlarına teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM

Dindarlık, Maneviyat ve Sağlık İlişkisi 1

Ahmet FİDAN

2. BÖLÜM

Neoliberal Yönetişim ve Performans Toplumunda Sendikal Kriz 18

Çetin YILMAZ

3. BÖLÜM

Etiketlerden Ajanlara: Hesaplamalı Sosyal Bilim
Araştırmalarında Makine Öğrenimi ve Büyük Dil Modelleri 36

Evrim YILMAZ POLAT

4. BÖLÜM

Aynı Güneşin Altında 67

Güher Ceylan KUŞOĞLU

5. BÖLÜM

Algoritmik Yönetim Çağında Oto-Sömürü ve Çalışan Sessizliği 89

Halime ÜNALDI GÖKALP

6. BÖLÜM

Gündelik Hayat ve Din 105

Hasan YAVUZER

7. BÖLÜM

Afetler Bağlamında Yer Duygusu, Yer Bağlılığı ve Sosyo-Mekânsal Dayanıklılık . 137

Işıl AVŞAR ARIK

8. BÖLÜM

Postmodern Zamanlarda Ailenin Dönüşen Halleri 153

Orhan YILDIRIM

9. BÖLÜM

Devlet Sosyolojisi Perspektifinden Suriye:
İmparatorluk Bakiyesinden Devlet Çöküşüne ve Yeniden İnşaya 174

Talha TURHAN

10. BÖLÜM

Çocuk Sosyolojisi Bağlamında Göç Olgusu: Kuramsal Bir Çerçeve 200

Yasemin TARCAN

11. BÖLÜM

Dijital Sermayenin Hegemonyası: Popüler Kültürde Yeni Güç Biçimleri 221

Yunus EROĞLU

12. BÖLÜM

Deprem Deneyiminin Duygular Sosyolojisi Perspektifinden İncelenmesi 243

Zeynep GÜNGÖR